

РЕНТНА ПЛАТА ЗА ПРИРОДНИЙ ГАЗ У КОНТЕКСТІ ВИНИКНЕННЯ ФЕНОМЕНА «ГОЛЛАНДСЬКОЇ ХВОРОБИ»: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

©2019 Голян В. А., Гордійчук А. І., Андрощук І. І.

УДК 338.124.4: 330.15 (477)
JEL: Q32; Q35; Q38

Голян В. А., Гордійчук А. І., Андрощук І. І. Рентна плата за природний газ у контексті виникнення феномена «голландської хвороби»: українські реалії

Встановлено, що спрощене розуміння проблеми рентного регулювання видобутку природного газу не дозволяє встановити обґрунтовані ставки рентної плати за видобування даного виду вуглеводневої сировини і здійснити прорив у напрямку зміцнення енергетичної самодостатності національної економіки та послабити рецидиви вітчизняних проявів «голландської хвороби». Розкривається сутнісна характеристика адміністрування рентної плати за користування надрами для видобування природного газу як важливої складової системи фіскального регулювання надрокористування та вагомого чинника наповнення фінансових фондів держави та територіальних громад. Визначено, що наявний механізм адміністрування рентної плати за користування надрами для видобування природного газу має суто фіскальну спрямованість, що породжує цінові перегиби на ринку природного газу та штучно завищує вартість блакитного палива, а це в підсумку негативно впливає на енергетичну самодостатність національного господарства. Розглянуто існуючі підходи до встановлення ставок рентної плати за видобуток природного газу, виходячи з важливості даного виду вуглеводневої сировини для розвитку національної економіки та його перманентної дефіцитності. Дослідження показали, що, незважаючи на висхідну тенденцію в динаміці номінальних надходжень рентної плати за користування надрами для видобування природного газу до Державного бюджету України, реального збільшення надходжень даного виду фіскальних платежів до головного фінансового фонду держави не спостерігається через відсутність висхідного тренду в обсягах видобутку даної складової вуглеводневої сировини. Встановлено, що надмірно високі ставки рентної плати, які сплачують газовидобувні компанії, не закладають необхідних стимулів для нарощення інвестиційних потоків у розбудову матеріально-технічної бази газовидобутку та підвищують вартість блакитного палива для різних категорій споживачів, що в підсумку призводить до зниження конкурентоспроможності виробництва промислової продукції та зортання ділової активності. Обґрунтовано, що заходи по зниженню ставок рентної плати за користування надрами для видобування природного газу мають супроводжуватися застосуванням нової формули розрахунку ціни на блакитне паливо, яка урівноважуватиме ціну імпортованого природного газу та природного газу вітчизняного видобутку.

Ключові слова: рентна плата, природний газ, державний бюджет, вуглеводнева сировина, конкурентоспроможність, ділова активність.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-12-210-216>

Рис.: 2. **Бібл.:** 9.

Голян Василь Анатолійович – доктор економічних наук, професор, директор Громадської організації «Європейський аналітичний центр» (вул. Ковельська, 1, Луцьк, 43000, Україна)

E-mail: golian_v@ukr.net

Гордійчук Антоніна Іванівна – кандидат економічних наук, доцент Луцького національного технічного університету (вул. Львівська, 75, Луцьк, 43018, Україна)

Андрощук Інна Ігорівна – кандидат економічних наук, викладач Луцького національного технічного університету (вул. Львівська, 75, Луцьк, 43018, Україна)

E-mail: vasyl7878@gmail.com

УДК 338.124.4: 330.15 (477)
JEL: Q32; Q35; Q38

UDC 338.124.4: 330.15 (477)
JEL: Q32; Q35; Q38

Голян В. А., Гордійчук А. І., Андрощук І. І. Рентная плата за природный газ в контексте возникновения феномена «голландской болезни»: украинские реалии

Установлено, что упрощенное понимание проблемы рентного регулирования добычи природного газа не позволяет установить обоснованные ставки рентной платы за добычу данного вида углеводородного сырья и осуществить прорыв в направлении укрепления энергетической самодостаточности национальной экономики, а также ослабить рецидивы отечественных проявлений «голландской болезни». Раскрывается сущностная характеристика администрирования рентной платы за пользование недрами для добычи природного газа в качестве важной составляющей системы фискального регулирования недропользования и весомого фактора наполнения финансовых фондов государства и территориальных общин. Определено, что существующий механизм администрирования рентной платы за пользование недрами для добычи природного газа имеет сугубо фискальную направленность, порождает ценовые перегибы на рынке природного газа и искусственно завышает стоимость голубого топлива, а это в итоге негативно влияет на энергетическую самодостаточность национального хозяйства. Рассмотрены существующие подходы к установлению ставок рентной платы за добычу природного газа, исходя из важности данного вида углеводородного сырья для развития национальной экономики и его перманентной недостаточности. Исследования показали, что, несмотря на восходящую тенденцию в

Golyan V. A., Hordiychuk A. I., Androshchuk I. I. Rents for Natural Gas in the Context of the Phenomenon of «Dutch Disease»: Ukrainian realities

It is determined that a simplified understanding of the problem of rental regulation of natural gas production does not allow to set reasonable rates of rent for the extraction of this type of hydrocarbons and to make a breakthrough in the direction of strengthening the energy self-sufficiency of the national economy, as well as to reduce the recurrences of domestic manifestations of the «Dutch disease». The essential characterization of the administration of rents for the use of subsoil for natural gas production as an important component of the system of fiscal regulation of subsoil use and a significant factor in terms of filling financial funds of the State and territorial communities is disclosed. It is defined that the existing mechanism for administration of rent for the use of subsoil for natural gas production has a purely fiscal focus, generates price inflections in the natural gas market and artificially inflates the cost of blue fuel and this ultimately has a negative impact on the energy self-sufficiency of the national economy. Existing approaches to setting rents for natural gas production are considered, in view of the importance of this type of hydrocarbon raw material for the development of the

динамике номинальных поступлений рентной платы за пользование недрами для добычи природного газа в Государственный бюджет Украины, реального увеличения поступлений данного вида фискальных платежей в главный финансовый фонд государства не наблюдается из-за отсутствия восходящего тренда в объемах добычи данной составляющей углеводородного сырья. Установлено, что чрезмерно высокие ставки рентной платы, которые платят газодобывающие компании, не закладывают необходимых стимулов для наращивания инвестиционных потоков в развитие материально-технической базы газодобычи и повышают стоимость голубого топлива для различных категорий потребителей, что в итоге приводит к снижению конкурентоспособности производства промышленной продукции и свертыванию деловой активности. Обосновано, что меры по снижению ставок рентной платы за пользование недрами для добычи природного газа должны сопровождаться применением новой формулы расчета цены на голубое топливо, которая уравнивает цену импортируемого природного газа и природного газа отечественной добычи.

Ключевые слова: рентная плата, природный газ, государственный бюджет, углеводородное сырье, конкурентоспособность, деловая активность.

Рис.: 2. Библ.: 9.

Голян Василий Анатольевич – доктор экономических наук, профессор, директор Общественной организации «Европейский аналитический центр» (ул. Ковельская, 1, Луцк, 43000, Украина)

E-mail: golian_v@ukr.net

Гордийчук Антонина Ивановна – кандидат экономических наук, доцент Луцкого национального технического университета (ул. Львовская, 75, Луцк, 43018, Украина)

Андрощук Инна Игоревна – кандидат экономических наук, преподаватель Луцкого национального технического университета (ул. Львовская, 75, Луцк, 43018, Украина)

E-mail: vasy17878@gmail.com

national economy and its permanent insufficiency. Research has shown that, despite the upward trend in the dynamics of nominal rental income for the use of subsoil for natural gas production in the State budget of Ukraine, a real increase in revenues of this type of fiscal payments to the main financial fund of the State is not observed because of the absence of an uptrend in the production volumes of this component of hydrocarbonraws. It is determined that excessively high rates of rent, which are paid by the gas producing companies, do not provide the necessary incentives to increase investment flows in the development of the material-technical basis of gas production and do increase the cost of blue fuel for different categories of consumers, which ultimately leads to a decrease in the competitiveness of industrial production and a curtailment of business activity. It is substantiated that measures to reduce the rates of rent for the use of subsoil for natural gas production should be accompanied by the application of a new formula for calculating the price of blue fuel, which balances the price of imported natural gas and the natural gas of domestic production.

Keywords: rent, natural gas, the State budget, hydrocarbonraws, competitiveness, business activity.

Fig.: 2. Bibl.: 9.

Golyan Vasy1 A. – D. Sc. (Economics), Professor, Director of the Public Organization «European Analytical Centre» (1 Kovelska Str., Lutsk, 43000, Ukraine)

E-mail: golian_v@ukr.net

Hordiychuk Antonina I. – PhD (Economics), Associate Professor of the Lutsk National Technical University (75 Lvivska Str., Lutsk, 43018, Ukraine)

Androshchuk Inna I. – PhD (Economics), Lecturer of the Lutsk National Technical University (75 Lvivska Str., Lutsk, 43018, Ukraine)

E-mail: vasy17878@gmail.com

Високий рівень енергомісткості національної економіки робить вартість вуглеводневої сировини одним із визначальних чинників запуску маховика соціально-економічного піднесення. Водночас ця вартість визначається ставками рентної плати за користування надрами для видобутку нафти та природного газу. Враховуючи перманентне скорочення і так незначних обсягів видобутку нафти в Україні та потребу господарського комплексу у блакитному паливі, саме обґрунтовані ставки рентної плати за видобуток природного газу є однією з найбільш актуальних проблем трансформації економічного механізму надрокористування.

Порівняно з країнами, які відзначаються великими запасами вуглеводневої сировини, передусім природного газу, Україна з її значними потужностями в галузях промисловості не може повною мірою забезпечити свої потреби за рахунок власного видобутку блакитного палива, тому змушена диверсифікувати джерела його імпорту, що також значною мірою впливає на тісноту зв'язку між енергетичною самодостатністю та виваженістю рентного регулювання завезення природного газу.

Реалізуючи пріоритети державної політики в галузі встановлення ставок рентної плати за користування надрами для видобування природного газу, необхідно виходити з того, що в Україні феномен «голландської хвороби» (залежність фінансових фондів держави і територіальних громад від обсягів

видобутку мінеральної сировини) проявляється ситуативно та симптоматично, що має вирішальною мірою детермінувати величину рентних платежів, які повинні сплачувати газовидобувні компанії, оскільки від цього залежить їх інвестиційна спроможність та доступність блакитного палива для суб'єктів господарювання та домогосподарств.

Метою статті є розкриття сутнісних характеристик адміністрування рентної плати за видобуток окремих видів вуглеводневої сировини; аналіз основних тенденцій надходжень рентної плати за користування надрами для видобування природного газу до Державного бюджету України в номінальному та реальному вираженні; розкриття динаміки питомої ваги рентної плати за видобуток природного газу в загальних надходженнях до головного фінансового фонду держави; встановлення взаємозв'язку між ставками рентної плати за користування надрами для видобутку природного газу та ціною блакитного палива, а також обґрунтування пріоритетів зниження ставок рентної плати за природний газ у контексті зміцнення енергетичної самодостатності національної економіки та усунення проявів «голландської хвороби» в небагатій на вуглеводневу сировину Україні.

У ряді праць вітчизняних вчених [1; 2; 4–9] розкриваються найбільш актуальні проблеми адміністрування рентної плати за видобуток природного газу, увага акцентується на методологічних підходах до встановлення ставок даного виду рентних плате-

жів та практичних рекомендаціях стосовно здешевлення природного газу для різних категорій споживачів за рахунок оптимізації ставок рентної плати.

Виходячи з важливості вуглеводневої сировини для розвитку національної економіки та враховуючи її перманентну дефіцитність, проблема адміністрування рентної плати за користування надрами для видобутку природного газу та нафти виходить за межі вузькогалузевих пріоритетів і відіграє вагомий роль у створенні передумов для активізації ділової активності та наповнення фінансових фондів держави та територіальних громад. Тому О. Лапко та С. Педько вважають, що чинна система рентних платежів у сфері видобування вуглеводнів не враховує особливостей розвитку нафтогазовидобувної галузі України, яка характеризується різноманітністю гірничо-геологічних умов розробки нафтових та газових родовищ [6, с. 153].

О. Покатаєва розкриває фундаментальні характеристики рентної плати за користування надрами для видобування природного газу як фіскального інструменту, який використовується в Україні. Згідно з її підходом, вітчизняна рентна плата за видобуток нафти, газу та їх конденсатів є специфічною формою податку, що справляється без урахування витрат підприємства. Тобто, незважаючи на специфіку видобутку, рентна плата в такому вигляді, за своєю сутністю, більше близька до акцизного податку. Однак такий підхід не відповідає сутності рентних платежів, яка полягає у вилученні частини надприбутку. Крім того, за принципами розрахунку та справляння рентні платежі, що встановлені як попереднім, так і чинним вітчизняним законодавством, можна порівняти з рояліті, що сплачуються нафтовими компаніями в усьому світі. Але рентний платіж в Україні виконує виключно фіскальну функцію з вилучення певних коштів у підприємств нафтогазовидобувної галузі, яка межує із обмежувальною функцією податків, тоді як рентна плата повинна бути механізмом регулюючої функції держави та забезпечувати економічну доцільність розробки надрокористувачем родовищ незалежно від гірничо-геологічних умов [7, с. 83].

Характеризуючи особливості вилучення мінерально-сировинної ренти в цілому, К. Шерстюкова стверджує, що рентна плата за користування надрами носить все більше фіскальний характер, але інструментом вилучення надприбутків вона не є. Плата за користування надрами в Україні хоча і носить диференційований характер, але лише за видами корисних копалин, що відповідає передусім абсолютній, а не диференціальній ренті. Завдання диференціації рентної плати не виконується в силу невирішеності проблеми держави як власника ресурсів щодо поточного наповнення державного бюджету та водночас проблеми надрокористувача щодо забезпечення збільшення видобутку й отримання прибутку [9, с. 131].

І. Єрфорт, Ю. Єрфорт і М. Арчибасов розглядають рентну плату як важливу складову встановлення тарифів за природний газ та як вагомий чинник покращення доступності даного виду вуглеводневої сировини споживачам. Не заперечуючи необхідність заощадження природного газу як дефіцитного для нашої країни енергетичного ресурсу, автори вважають, що ціни на природний газ для всього населення України повинні бути диференційовані за обсягами споживання, а частка рентної плати в економічно обґрунтованій ціні за газ має становити 20% [4, с. 48].

В. Башко переконаний, що під час визначення ставок плати за користування надрами слід урахувати ціну природного газу, собівартість його видобутку, а також необхідний прибуток на вкладений капітал. Розмір природної ренти, яку має вилучати держава, він пропонує визначати відніманням від ціни природного газу необхідного прибутку та витрат повної собівартості. Також В. Башко пропонує запроваджувати гнучку схему оподаткування, яка б ураховувала мінливість цінової кон'юнктури та більші витрати за собівартістю, котрі містять витрати на пошук і розвідку нових родовищ [1, с. 46].

Підсумовуючи викладені вище підходи стосовно встановлення ставок рентної плати за користування надрами за видобування природного газу, можна зробити висновок про те, що існуюча система рентного регулювання видобутку блакитного палива не лише не відповідає класичним атрибутам рентних платежів, а й не враховує виробничо-технічних і гірничо-геологічних умов господарського освоєння мінерально-сировинного потенціалу, що призводить до цінових перегинів на оптовому та роздрібному ринках природного газу, знижує конкурентоспроможність виробництва промислової продукції та підриває купівельну спроможність домогосподарств на ринку споживчих товарів. Більше того, надмірна фіскальна спрямованість системи рентного регулювання видобутку природного газу поглиблює рівень енергомисткості національної економіки та посилює вітчизняні прояви «голландської хвороби». Така ситуація також не дає поштовху для розвитку наукомістких галузей національного господарства та посилює домінування галузей, які спеціалізуються на експорті природної сировини.

Домінування експортоорієнтованих галузей національного господарства (спочатку це був гірничо-металургійний комплекс, а потім аграрний сектор) дає підстави говорити про виникнення українського феномена «голландської хвороби», яка в умовах глобального падіння цін на сировину і продукти її первинної переробки запрограмувала нову фазу стагнації вітчизняної економіки [3, с. 5].

Рецидиви «голландської хвороби», яка виникла в кінці 50-х років минулого століття в Нідерландах і була пов'язана з відкриттям великої Гронінгенської

області родовищ природного газу, охопили значну кількість країн і поширюються й дотепер, незважаючи на загальний тренд просування світової економіки в інформаційну фазу розвитку.

«Голландська хвороба» – це залежність фінансових фондів держави від експорту природної сировини за однією або декількома номенклатурними позиціями, яка виникає внаслідок відкриття родовищ корисних копалин і пов'язана зі зростанням цін на експорт добувних галузей. «Голландська хвороба» та її рецидиви виникають, як правило, у країнах, які є багатими на вуглеводневу сировину (природний газ, нафта), експорт котрої виступає однією з основних статей дохідної частини державного бюджету.

Україна не належить до країн, які відзначаються значними обсягами видобутку нафти та природного газу. Але в цілому обсяги видобутку природного газу (19–21 млрд куб. м на рік) дають можливість сформувати ресурсну базу для задоволення потреб хоча б домогосподарств. Водночас ціни на природний газ власного видобутку, за винятком певних сезонних просідань, продовжують зростати, незважаючи на падіння цін на блакитне паливо на світовому ринку. Це наслідок недосконалості вітчизня-

ного конкурентного законодавства та спорадичної політики держави в частині рентного регулювання газовидобутку.

За період 2008–2018 рр. спостерігалось значне зростання надходжень рентної плати за видобуток природного газу до Державного бюджету України, що зумовлено не розширенням бази стягнення даного фіскального інструменту, а механічним збільшенням його ставок у зв'язку з девальваційно-інфляційними процесами та ручним режимом управління публічними фінансовими потоками. У схвалених проектах держбюджету на 2019 та 2020 рр. планується збільшення надходжень «газової ренти» (рис. 1).

У 2018 р. порівняно з 2008 р. номінальні надходження рентної плати за видобуток природного газу до держбюджету збільшилися у 24 рази, що свідчить про чітко виражене бажання держави надати даному інструменту суто фіскальну спрямованість, а не зробити його стимулом нарощення інвестицій у розширення масштабів геологорозвідки і, відповідно, освоєння нових родовищ.

У динаміці надходжень рентної плати за видобуток природного газу в порівнянних цінах (даний показник розраховувався діленням номінальних надходжень на кумулятивний індекс цін виробників

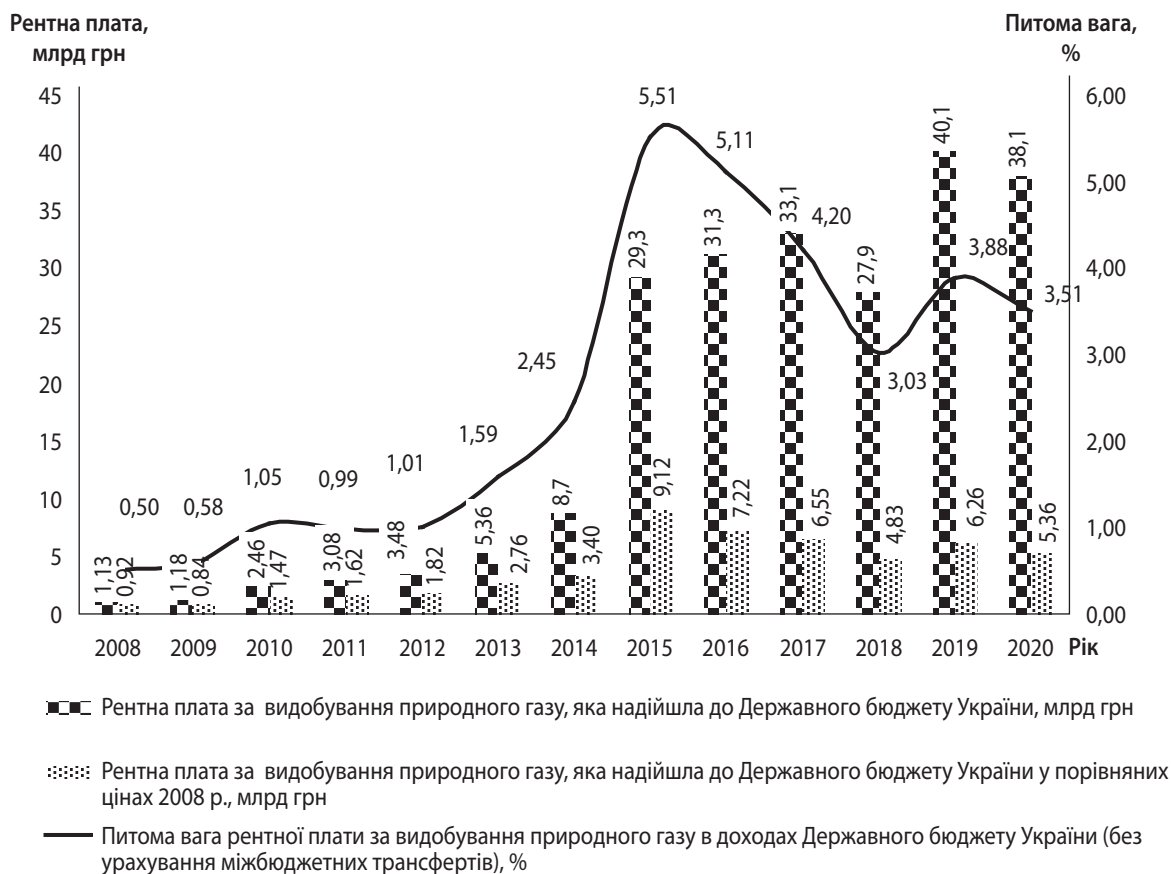

Рис. 1. Рентна плата за видобування природного газу, яка спрямовується до Державного бюджету України у 2008–2020 рр.

Джерело: розраховано за даними Державної казначейської служби України, Законів України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» та «Про Державний бюджет України на 2020 рік».

промислової продукції) не спостерігається темпів зростання, що вимірюються двозначними числами, що підтверджує відсутність позитивних зрушень у частині розширення реальної бази стягнення даного фіскального інструменту.

У динаміці середньої ціни та середньої величини рентної плати за 1 тис. куб. м природного газу вітчизняного видобутку спостерігається висхідна тенденція. Більше того, має місце пряма кореляція між цими показниками, тобто зростання рентної плати супроводжується зростанням ціни (рис. 2).

відповідної реакції держави в частині підвищення доступності блакитного палива вітчизняного видобутку для суб'єктів господарювання та домогосподарств. Одним із шляхів зменшення ціни природного газу, особливо для потреб домогосподарств, є зниження ставок рентної плати або ж звільнення від її сплати при видобутку тієї частини блакитного палива, яка спрямовується населенню.

Враховуючи те, що частка рентної плати за видобуток природного газу в загальних доходах держбюджету є незначною (за період 2008–2018 рр. її макси-

Рис. 2. Середня ціна природного газу вітчизняного видобутку та середнє значення рентної плати за 1 тис. куб. м і обсяг видобутку природного газу в Україні у 2008–2018 рр.

Джерело: розраховано за даними Державної казначейської служби України та Державної служби статистики України

Зростання ціни на природний газ вітчизняного видобутку (у 2008 р. вона становила 447 грн/тис. куб. м, у 2013 р. – 725 грн/тис. куб. м, у 2016 р. – 6800 грн/тис. куб. м, у 2018 р. – 6960 грн/тис. куб. м) у секторі товаровиробників призводить до підвищення рівня затрат на виробництво продукції та, відповідно, зниження її конкурентоспроможності, а в секторі домогосподарств – до зростання питомої ваги видатків на оплату природного газу в загальних доходах і, відповідно, скорочення платоспроможного попиту населення на ринку споживчих товарів.

Отже, надмірні витрати товаровиробників та домогосподарств на природний газ виступають гальмуючим економічне зростання чинником, що вимагає

мальне значення становило 5,51%) (див. рис. 1), зниження її надходжень до головного фінансового фонду держави не призведе до бюджетної розбалансованості, а збільшення частки відрахувань даного фіскального платежу до місцевих бюджетів, навпаки, дасть можливість скоротити суму субвенцій цим бюджетам.

Найбільший ефект заходи щодо стабілізації цінової ситуації на ринку природного газу вітчизняного видобутку дадуть за умови, коли зменшення ставок рентної плати супроводжуватиметься запровадженням такої формули встановлення ціни на блакитне паливо, яка урівноважуватиме вартість вітчизняного та імпортованого природного

газу, що в підсумку його здешевить для кінцевого споживача, знизить енергомісткість виробництва промислової продукції та полегшить життя домогосподарствам.

ВИСНОВКИ

Прояви «голландської хвороби», які спостерігаються в розвитку національної економіки у зв'язку з домінуванням галузей, що спеціалізуються на експорті природної сировини, підкріплюються також невиваженою політикою держави в частині адміністрування рентної плати за користування надрами, особливо рентної плати за видобуток природного газу, оскільки це консервує надмірно високу вартість блакитного палива для споживачів і негативним чином впливає на ділову активність. Існуюча система адміністрування рентної плати за користування надрами для видобування природного газу не забезпечила у 2008–2018 рр. реального зростання надходжень даного виду фіскальних платежів до Державного бюджету України у зв'язку з відсутністю позитивних зрушень в динаміці видобутку природного газу. Відсутність необхідних стимулів у газовидобувних компаній стосовно нарощення обсягів вітчизняного газовидобутку значною мірою зумовлена неможливістю збільшення інвестування проектів модернізації основного капіталу цих суб'єктів господарювання та фінансування геологорозвідувальної діяльності через те, що надмірно високі ставки рентної плати «вимивають» прибуткові надходження суб'єктів вітчизняної індустрії видобутку блакитного палива та згортають їх інвестиційну діяльність. Також надмірно високі ставки рентної плати за користування надрами для видобування природного газу призводять до зростання цін на блакитне паливо вітчизняного видобутку та підвищують рівень затратності виробництва промислової продукції, що знижує її конкурентоспроможність і не забезпечує належної ефективності виробничо-господарської діяльності. Тому зниження ставок рентної плати за видобуток природного газу виступає необхідною передумовою нарощення інвестиційного потенціалу газовидобувних компаній та основою зменшення вартості блакитного палива для підприємств і господарств, що в кінцевому підсумку сприятиме скороченню матеріально-енергетичної складової витрат на виробництво продукції та дасть можливість збільшити купівельну спроможність населення на ринках споживчих товарів. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Башко В. Й. Оподаткування видобутку природного газу в Україні. *Наукові праці НДФІ*. 2015. № 3. С. 41–51.
2. Галинська Ю. В. Державне регулювання рентної політики в паливодобувній галузі України в умовах трансформації соціально-економічних відносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжна-*

родні економічні відносини та світове господарство». 2017. Вип. 16 (1). С. 52–56.

3. Голян В. А. Економічна криза в Україні: феномен «голландської хвороби» та рецидив «ресурсного прокляття». *Економіка та держава*. 2016. № 7. С. 4–15.

4. Ерфорт І. Ю., Ерфорт Ю. О., Арчибасов М. М. Політика ціноутворення на природний газ для населення України. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2015. № 2. Т. 2. С. 45–50.

5. Корінний С. О., Коблюк К. М. Проблеми та перспективи України в нафтогазовому секторі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2018. Вип. 20. Ч. 2. С. 37–41.

6. Лапко О. О., Педько С. Б. Рентна політика держави та її вплив на інноваційні процеси в економіці. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2007. № 579. С. 153–155.

7. Pokataieva O. V. Удосконалення механізму справляння рентних платежів в Україні. *Вісник Запорізького національного університету*. 2011. № 3. С. 81–86.

8. Потенціал рентних платежів за видобуток корисних копалин в Україні / А. М. Соколовська, Л. М. Уніговський, В. Й. Башко та ін. Київ : ДННУ «Академія фінансового управління», 2013. 228 с.

9. Шерстюкова К. Ю. Диференціація платежів за користування надрами як інструмент розподілу і перерозподілу природної ренти. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. Вип. 32. Т. 1. С. 125–132.

REFERENCES

Bashko, V. I. "Opodatkuvannya vydobutku pryrodnoho hazu v Ukraini" [Taxation of Natural Gas Extraction in Ukraine]. *Naukovi pratsi NDFI*, no. 3 (2015): 41-51.

Halynska, Yu. V. "Derzhavne rehuliuвання rentnoi polityky v palyvodobuvnii haluzi Ukrainy v umovakh transformatsii sotsialno-ekonomichnykh vidnosyn" [State Regulation of Rent Policy in the Fuel-Conducting Industry of Ukraine in the Conditions of Transformation of Socio-Economic Relations]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo»*, no. 16 (1) (2017): 52-56.

Holian, V. A. "Ekonomichna kryza v Ukraini: fenomen «hollandskoi khvoroby» ta retsydyv «resurnoho prokliattia»" [Economic Meltdown in Ukraine: the Phenomenon of "Dutch Disease" and the Relapse of "Resource Curse"]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 7 (2016): 4-15.

Korinnyi, S. O., and Kobliuk, K. M. "Problemy ta perspektyvy Ukrainy v naftohazovomu sektori" [Problems and Prospects of Ukraine in the oil and gas Sector]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo»*, vol. 2, no. 20 (2018): 37-41.

Lapko, O. O., and Pedko, S. B. "Rentna polityka derzhavy ta yii vplyv na innovatsiini protsesy v ekonomitsi" [The Rent Policy of the State and its Influence on Innovative Processes in the Economy]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*, no. 579 (2007): 153-155.

Pokataieva, O. V. "Udoskonalennia mekhanizmu spravliannya rentnykh platezhiv v Ukraini" [Improvement of the

Mechanism of Rent Payments in Ukraine]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, no. 3 (2011): 81-86.

Sokolovska, A. M. et al. *Potentsial rentnykh platezhiv za vydobutok korysnykh kopalyn v Ukraini* [Potential of Rent Payments for Mining in Ukraine]. Kyiv: DNNU «Akademiia finansovo upravlinnia», 2013.

Sherstiukova, K. Yu. "Dyferentsiatsiia platezhiv za korystuvannia nadramy yak instrument rozpodilu i pererozpodilu pryrodnoi renty" [Differentiation of Royalties for Using of Sub-

soil as a Tool for the Distribution and Redistribution of Natural Resource Rents]. *Visnyk Pryazovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu. Seriiia «Ekonomichni nauky»*, vol. 1, no. 32 (2016): 125-132.

Yerfort, I. Yu., Yerfort, Yu. O., and Archybasov, M. M. "Polityka tsinoutvorennia na pryrodnyi haz dlia naselennia Ukrainy" [Natural Gas for Households in Ukraine Pricing Policy]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia «Ekonomichni nauky»*, vol. 2, no. 2 (2015): 45-50.

УДК 658
JEL: D29; L20; M11

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ГНУЧКОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

©2019 ЛЮБОХИНЕЦЬ Л. С., РУДНІЧЕНКО Є. М.

УДК 658
JEL: D29; L20; M11

Любохинець Л. С., Рудніченко Є. М. Методологічні засади гнучкого управління системою економічної безпеки підприємств

Метою статті є аналіз методологій гнучкого управління підприємством і системою його економічної безпеки. Визначено, що найчастіше у практичній діяльності підприємств при впровадженні гнучкого виробництва застосовують методологію Скрам (Scrum). Охарактеризовано особливості застосування цілісного методу Такеучі – Нонака, методики Скрам, моделі Спотіфай, а також методологій гнучкої розробки програмного забезпечення при побудові та функціонуванні гнучких організацій. Визначено, що застосування гнучкого управління у практичній діяльності підприємств дозволяє оперативно розробляти та приймати управлінські рішення, у тому числі у сфері забезпечення економічної безпеки. Виділено основні перешкоди на шляху реалізації методології гнучкого управління в сучасній практиці функціонування підприємств. При цьому, з позиції ефективного функціонування системи економічної безпеки підприємства та мінімізації внутрішньоорганізаційного напруження, гнучкий підхід до вирішення проблемних аспектів функціонування вищезазначеної системи і є запорукою її успішної діяльності.

Ключові слова: гнучке управління, методика Скрам, модель Спотіфай, методологія, гнучкі організації.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-12-216-221>

Табл.: 1. **Бібл.:** 13.

Любохинець Лариса Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри економічної теорії, Хмельницький національний університет (вул. Інститутська, 11, Хмельницький, 29016, Україна)

E-mail: lubohinets@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0958-130X>

Рудніченко Євгеній Миколайович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту, адміністрування та готельно-ресторанної справи, Хмельницький національний університет (вул. Інститутська, 11, Хмельницький, 29016, Україна)

E-mail: e.m.rudnichenko@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9407-2026>

УДК 658
JEL: D29; L20; M11

Любохинець Л. С., Рудніченко Е. Н. Методологические основы гибкого управления системой экономической безопасности предприятий

Целью статьи является анализ методологий гибкого управления предприятием и системой экономической безопасности. Определено, что чаще всего в практической деятельности предприятий при внедрении гибкого производства применяют методологию Скрам (Scrum). Охарактеризованы особенности применения целостного метода Такеучи – Нонака, методики Скрам, модели Спотифай, а также методологий гибкой разработки программного обеспечения при построении и функционировании гибких организаций. Определено, что применение гибкого управления в практической деятельности предприятий позволяет оперативно разрабатывать и принимать управленческие решения, в том числе в сфере обеспечения экономической безопасности. Выделены основные препятствия на пути реализации методологии гибкого управления в современной практике функционирования предприятий. При этом, с позиции эффективного функционирования системы экономической безопасности предприятия и минимизации внутриорганизационного напряжения, гибкий подход к решению проблемных аспектов функционирования вышеупомянутой системы и является залогом ее успешной деятельности.

Ключевые слова: гибкое управление, методика Скрам, модель Спотифай, методология, гибкие организации.

UDC 658
JEL: D29; L20; M11

Liubokhynets L. S., Rudnichenko Ye. M. Methodological Bases for Flexible Management of the Enterprise's Economic Security System

The article is aimed at analyzing the methodologies of flexible management of enterprise and the economic security system. It is defined that the methodology of Scrum is used most often in the practical activities of enterprises when implementing agile production. Features of the integrated method of Nonaka-Takeuchi, methodology of Scrum, Spotify model, as well as methodologies of agile software development in the construction and operation of agile organizations are described. It is defined that the application of flexible management in the practical activities of enterprises allows to quickly develop and make managerial decisions, including in the sphere of ensuring the economic security. The main obstacles to the implementation of the methodology of flexible management in the modern practice of operating enterprises have been allocated. At the same time, from the position of efficient functioning of the economic security system of enterprise and minimizing the intra-organizational tension, a flexible approach to solving the problematic aspects of the operation of the above-mentioned system represents a key to its successful activity.

Keywords: flexible management, methodology of Scrum, Spotify model, methodology, flexible organizations.